

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โลกในยุคปัจจุบัน เป็นยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นที่แต่ละประเทศต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นตลอดเวลาและเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับความท้าทายจากกระแสโลกาภิวัตน์ โดยปัจจัยที่สำคัญที่จะเผชิญการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายดังกล่าว ได้แก่ คุณภาพของคน เพราะคนคือทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศและคนที่มีคุณภาพเท่านั้นจึงจะสามารถพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองทัดเทียมนานาชาติอารยประเทศในยุคโลกาภิวัตน์ได้ (สถาบันส่งเสริมการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2544, หน้า 1) การทำให้คนมีคุณภาพ คือ การศึกษา ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศ (กาญจนา วัฒนาฯ, 2544, หน้า 3)

ดังนั้น การพัฒนาคน จึงถือว่าเป็นภารกิจสำคัญที่หลาย ๆ ประเทศได้กำหนดเป็นนโยบายสำคัญ ประเทศไทย โดยรัฐบาล องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินงานพัฒนาคนและสังคม ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ที่ได้มีการทบทวนทิศทางการพัฒนาประเทศไทยโดยเริ่มมองที่คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา เน้นการมีส่วนร่วมในการพัฒนามากขึ้น เปิดโอกาสให้แก่องค์กร ชุมชน สนับสนุนการเรียนรู้ ฟื้นฟูธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม พัฒนาประชารัฐ ต่อมา แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ได้ยึดแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ เป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศ ประชาชน ยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็นรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน จึงไม่ได้พัฒนาประเทศ และปฏิบัติตนและดำรงชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริอย่างจริงจังและต่อเนื่อง จากสภาพของปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนด้วยเหตุที่ประเทศไทยยังต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในหลายบริบท ทั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศ จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้สามารถปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตและแสวงหาผลประโยชน์อย่างรู้เท่าทัน

ยุคโลกาภิวัตน์และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับทุกภาคส่วน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้น้อมนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญานำทางในการจัดทำแผน เพื่อสร้างสังคมทุกระดับชั้นให้มีความเข้าใจในหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และนำไปเป็นพื้นฐานและแนวทางในการดำเนินชีวิต ตลอดจนการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไปสู่ความสมดุล ยั่งยืนอยู่ภายใต้ ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และมีภูมิคุ้มกันที่ดี และใช้ค่านิยมนี้ในการขับเคลื่อน (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10, 2549, หน้าคำนำ) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับบริบทการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนนั้นยึดหลักการทำงานในการพัฒนา โดยเอา “การพัฒนาคน” เป็นตัวตั้งและยึดหลัก “ผลประโยชน์ของประชาชน” “ภูมิสังคม” การมีส่วนร่วมของประชาชนและ “การพึ่งตนเอง” โดยดำเนินการอย่างบูรณาการที่อาศัยความ “รู้ รัก สามัคคี” ของทุกฝ่ายและเป็นไปตามลำดับขั้น (ธีรพงษ์ มหาวิโร, 2550, หน้า 11)

เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ที่มีเจตนารมณ์ให้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคน คุ้มครองสิทธิ สร้างความเสมอภาคให้โอกาสทุกคน ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและโอกาสทุกฝ่ายได้ร่วมกันจัดการศึกษา เพื่อให้การศึกษาเกิดคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่ได้ประกาศไว้ว่า ปี 2549 เป็นปีแห่งการปฏิรูปการเรียนการสอน เป็นภาระหน้าที่อันยิ่งใหญ่ของกระทรวงศึกษาธิการที่จะสร้างเด็ก เยาวชน และประชาชนไทยให้มีรากฐานที่มั่นคงในการศึกษา ซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการพัฒนาประเทศในทุกด้าน กระทรวงศึกษาธิการมุ่งมั่นและจะพยายามอย่างเต็มที่ที่จะทำให้เด็ก เยาวชน และประชาชนได้รับการศึกษาที่ดีเพื่อให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ความสามารถและทักษะในการคิด วิเคราะห์ มี ทักษะการใช้ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ตลอดจนมีคุณธรรม จริยธรรม (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2549, หน้า 1) ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นทำให้ต้องมีการปฏิรูปการศึกษาให้มีคุณภาพและทันกับสภาพดังกล่าว ซึ่งจากความสำคัญของการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพนั้น สมศักดิ์ สิ้นธุระเวช (2542, หน้า 149) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่จะส่งผลให้การจัดการศึกษามีคุณภาพ ประการแรกได้แก่ หลักสูตรที่จะต้องให้ความสำคัญกับผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อรับความเป็นสังคมนานาชาติ ประการที่สอง คือการจัดการเรียนรู้จะต้องเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สามารถนำความรู้ในวิชาต่าง ๆ ไปบูรณาการใช้ในการดำรงชีวิต ประการต่อไปคือ ครูและบุคลากรทางการศึกษา ครูผู้สอนต้องจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ เรียนอย่างมีความสุขและสิ่งที่สำคัญที่สุดคือผู้บริหารและกระบวนการบริหาร

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 23 ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนของครู ไว้ว่า ต้องเน้นความสำคัญ ทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสม ของแต่ละระดับการศึกษา ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัวและชุมชน ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาไทย ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและดำรงชีวิตอย่างมีความสุข และมาตรา 24 กล่าวถึง การจัดการกระบวนการเรียนรู้ว่า จัดเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและการแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานความรู้ต่างๆ อย่างได้สัดส่วนและสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอน จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ สื่อการเรียนและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ การประเมินผลการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการทำกิจกรรมและทดสอบ มาตรา 27 ให้สถานศึกษาขึ้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสารของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย และเกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ครูผู้สอน จึงต้องมีการพัฒนาตนเองและอย่างต่อเนื่อง รู้จักคิดค้นวิธีการสอนใหม่ ๆ อยู่เสมอ โดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดหาหนทางสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้ชี้แนวทางในการหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสิ่งใหม่ ๆ และสอดคล้องกับการดำเนินชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 นับเป็นกฎหมายแม่บทของการศึกษานั้นให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ ซึ่งล้วนแต่เป็นแนวคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้งสิ้น

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลัง ได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบ ภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ ความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน ขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสมดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทางด้านวัตถุสังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (<http://www.moe.go.th/sufficiency>, 2550)

ในช่วงปีที่ผ่านมา แม้ว่าประชาชนส่วนใหญ่ ต่างรู้จักและมีความเข้าใจแนวคิดดังกล่าว แต่กว่าจะเกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งและน้อมนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน กลับเกิดขึ้นเมื่อประเทศต้องประสบปัญหาเกี่ยวกับภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ ในปี 2540 ซึ่งนับเป็นบทเรียนที่ทำให้ประชาชนได้เข้าใจถึง ผลจากการพัฒนาที่ไม่สมดุลและไม่มีเสถียรภาพซึ่งส่งผลต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในวงกว้าง ส่วนหนึ่ง เป็นผลมาจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม ที่ไม่คำนึงถึงระดับความเหมาะสมกับ ศักยภาพของประเทศทำให้ไม่ได้สร้างพื้นฐานที่มั่นคงและเข้มแข็ง หรือสร้างระบบภูมิคุ้มกันที่ดี เพื่อให้สามารถพร้อมรับความเสี่ยงจากความผันผวนของปัจจุบัน ภายในและภายนอกเกิด วิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อสังคมไทย รัฐบาล ตระหนักถึง ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในสังคมไทยอย่างเป็นระบบ ด้วยการกำหนดนโยบายด้านการศึกษา โดยนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางใน การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ใช้คุณธรรมเป็นฐานของกระบวนการเรียนรู้ ที่เชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันทางศาสนา ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ เจตคติและค่านิยม สามารถ นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเกิดประโยชน์ ความสุขและยั่งยืน กระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะหน่วยงานหลักในการพัฒนาคนและสร้างเยาวชนให้มีคุณภาพของประเทศ ได้ตระหนัก และเห็นคุณค่าในภารกิจดังกล่าว จึงมีนโยบายที่จะสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาท เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง โดยอัญเชิญมาใช้เป็นหลักในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพสามารถพึ่งตนเองได้ เกิดความพอมีพอกิน พอมีพอใช้ ในการดำเนินชีวิตและเป็นพลเมืองดีของชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550) สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้กำหนดกลยุทธ์ 5 ประการ พ.ศ. 2554 คือการปลูกฝังคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทยและวิถีชีวิต ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนที่ได้รับการพัฒนาให้มีจิตสำนึก

ความเป็นไทย มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมสร้างคุณธรรม และผู้เรียนได้รับการพัฒนาทักษะการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ได้สนองนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ในการน้อมนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการศึกษา โดยกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 (2551 – 2554) ซึ่งมีเป้าประสงค์ ให้ผู้เรียนได้รับการปลูกฝังค่านิยมในการนำคุณธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และกลยุทธ์ ข้อที่ 2 ปลูกฝังคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทย และวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้ดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา เพื่อให้ผู้บริหารการศึกษา ครู ผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรทางการศึกษาและนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำแนวคิด หลักปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาบูรณาการในการจัดกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ ตลอดจนประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยมีเป้าหมายการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาทุกแห่ง และกำหนดให้มีการคัดเลือกสถานศึกษาที่จัดกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ เพื่อสร้างเครือข่ายในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา เกี่ยวกับการบริหารจัดการ การดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน ตลอดจนการกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารสู่การปฏิบัติตามยุทธศาสตร์ชาติ กระทรวงศึกษาธิการและเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามหลักสูตรสถานศึกษา ทำให้นักเรียนทันต่อเหตุการณ์ ในยุคโลกาภิวัตน์ รู้จักคิด เข้าใจปัญหาสภาพแวดล้อม พร้อมรับกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ พัฒนาคุณภาพชีวิตมีจิตสำนึกที่ดีต่อตนเอง และสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รวมทั้งการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและยั่งยืน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2, 2551)

ผู้บริหาร โรงเรียน ถือได้ว่าเป็นผู้มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ หรือการจัดการศึกษาของแต่ละโรงเรียน เพราะเป็นผู้รับนโยบาย รับผิดชอบในการดำเนินงานและการบริหารให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้ ดังนั้น ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องบริหารงานด้วยกระบวนการต่าง ๆ ในอันที่จะก่อให้เกิดความร่วมมืออย่างจริงจังและร่วมแรงแข่งขันจากครูทุกคน ต้องมองเห็นปัญหาทุกอย่างที่เกิดขึ้น ต้องเป็นผู้นำที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง แก้ไขปรับปรุงงานให้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ เพื่อให้เกิดสิ่งแวดลอมที่ดีที่สุดในการจัดการศึกษา (ภิญโญ สาร, 2519, หน้า 363) ซึ่งสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2549, หน้า 32) ได้กล่าวถึงมาตรฐานด้านผู้บริหาร ตามเกณฑ์ของสำนักงาน

รับรองมาตรฐานการประเมินคุณภาพการศึกษา ไว้อยู่ 5 มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐานที่ 10 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการบริหารจัดการ มาตรฐานที่ 11 สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้างและการบริหารงานอย่างเป็นระบบครบวงจร ให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา มาตรฐานที่ 12 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และมาตรฐานที่ 14 สถานศึกษา ส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา ดังนั้นผู้บริหารจึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนาตนเองและปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการให้ได้มาตรฐาน ซึ่งผลการปฏิรูปดังกล่าวนี้เป็นผลเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว และความล้มเหลวจากการจัดการศึกษาเดิมที่ไม่สามารถสร้างคนให้มีจิตใจที่มีศักยภาพอย่างพอเพียง รวมทั้งความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีที่แผ่กระจายไปอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด ไปสู่สังคมสากลที่ต้องใช้วิธีการทางปัญญา ดังนั้นในการบริหารสถานศึกษาให้ได้มาตรฐานนั้นผู้บริหารสถานศึกษา จำเป็นที่จะต้องมีความรู้และทฤษฎีรวมทั้งภาวะผู้นำในการบริหารจัดการ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดหนึ่งที่สามารถนำมาบูรณาการกับการบริการจัดการศึกษาได้เป็นอย่างดี

การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารจัดการศึกษาตามขอบข่ายงานทั้ง 4 ด้าน อันได้แก่ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไปของสถานศึกษา จึงเป็นการตอบสนองแนวทางการจัดการเรียนรู้ในพระราชบัญญัติการศึกษา และนับว่าเป็นกลไกในการเผยแพร่ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตสำหรับเยาวชนได้อย่างยั่งยืน เนื่องจากการเรียนการสอน เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคนและพัฒนาประเทศไทยให้ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์และสร้างจิตสำนึกที่มั่นคงเข้มแข็งในหลักการดำเนินชีวิตที่กรอบด้วยความพอประมาณ ความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง โดยใช้คุณธรรมนำความรู้ เพื่อนำไปสู่การมีชีวิตและสังคมในทุกระดับที่สมดุล พร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี ดังในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ก็มีการกำหนดพันธกิจให้สังคมไทยเป็นสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green, Happiness Society) ภายใต้แนวปฏิบัติของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อประสานให้เกิดการนำไปประยุกต์ใช้ในทุกภาคส่วนของสังคมไทย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549, อังใน ชรินทร์ มั่งคั่ง, 2551)

จากทิศทางการจัดการศึกษาที่ผ่านมาในอดีต รวมทั้งปรากฏการณ์ของสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน โรงเรียนซึ่งเป็นสถาบันการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน คงต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์หรือ

ยุทธศาสตร์ในการวางแผนการจัดการศึกษาให้เกิดปฏิสัมพันธ์กับความต้องการในการจัดการศึกษา ในอนาคตโดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษา ถือได้ว่ามีบทบาทหน้าที่สำคัญในการนำนโยบายมาสู่สถานศึกษาและส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรในสถานศึกษา ให้มีส่วนร่วมในการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ และบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ตอบสนองเป้าหมายการจัดการศึกษาในปัจจุบันและตอบสนองการปฏิรูปการจัดการศึกษาในสถานศึกษาของตนเองอย่างได้ผลและเป็นไปตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในศูนย์เครือข่ายสถานศึกษารัตนมิตร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาลำพูน เขต 2 เพื่อสะท้อนให้ผู้บริหารได้ทราบถึงสภาพการบริหารงาน อันอาจจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับยุคปฏิรูปการศึกษา รวมทั้งนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษา และพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน อันจะส่งผลดีต่อคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในศูนย์เครือข่ายสถานศึกษารัตนมิตร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2
2. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในศูนย์เครือข่ายสถานศึกษารัตนมิตร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2

ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาค้างนี้ คือ ครูผู้สอนของโรงเรียนในศูนย์เครือข่ายสถานศึกษารัตนมิตร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 จำนวน 86 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาค้างนี้ มุ่งศึกษาการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในศูนย์เครือข่ายสถานศึกษารัตนมิตร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ตามขอบข่ายงานใน 4 ด้าน คือ

1. ด้านการบริหารวิชาการ
2. ด้านการบริหารงบประมาณ

3. ด้านการบริหารงานบุคคล

4. ด้านการบริหารทั่วไป

การนำแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารจัดการ ตามหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย

1. ความพอประมาณ

2. ความมีเหตุผล

3. การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

4. เงื่อนไขความรู้ (รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง)

5. เงื่อนไขคุณธรรม (ซื่อสัตย์สุจริต ขยันอดทน ความเพียร การใช้สติปัญญา

ไม่โลภ ไม่ตระหนี่)

นิยามศัพท์เฉพาะ

คำนิยามศัพท์เฉพาะในการศึกษาครั้งนี้ มีดังนี้

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยยึดหลักปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้เป็นการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา ดังนี้

1) **ความพอประมาณ** หมายถึง การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยยึดหลัก ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่นการผลิตและการบริโภค

2) **ความมีเหตุผล** หมายถึง การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยยึดหลัก การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึง ถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3) **การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว** หมายถึง การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยยึดหลัก การเตรียมตัวให้พร้อมรับกับ ผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4) **เงื่อนไขความรู้** หมายถึง การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยยึดหลัก ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

5) **เงื่อนไขคุณธรรม** หมายถึง การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยยึดหลัก การเสริมสร้างคุณธรรม ประกอบด้วย ความตระหนักในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและความอดทน ความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

การบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การดำเนินกิจกรรมในการบริหารจัดการสถานศึกษาใน ขอบข่ายงาน 4 ด้าน คือด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป โดยยึดหลักการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอันได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ภายใต้อิทธิพลของความรู้คู่คุณธรรม โดยมีขอบเขตการบริหารจัดการ ประกอบด้วย

1) **การบริหารงานวิชาการ** หมายถึง การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาตั้งแต่การพัฒนาปรับปรุงวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย ตลอดจนกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน การปรับปรุงหรือเพิ่มเติมมาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี จัดทำหน่วยการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2) **การบริหารงบประมาณ** หมายถึง การวางแผนการจัดสรร จัดตั้ง จัดหาและอนุมัติการบริหารการเงินและพัสดุของสถานศึกษา รวมทั้งการติดตามตรวจสอบ ดูแลการใช้งบประมาณต่าง ๆ ที่ดำเนินงานตามแผน โครงการและกิจกรรมที่ตั้งไว้ โดยเน้นความพอดีหรือพอประมาณ ความมีเหตุผล และความคล่องตัว ความระมัดระวัง การสร้างภูมิคุ้มกันในการป้องกันปัญหาก่อนที่จะเกิดขึ้นตามมาในอนาคต และต้องประสานสอดคล้องกับนโยบายเป้าหมายทางเศรษฐกิจในระดับต่าง ๆ

3) **การบริหารงานบุคคล** หมายถึง การกำหนด แต่งตั้ง บุคลากรในการดำเนินงานที่คำนึงถึงศักยภาพความเหมาะสมของผู้สอน ผู้เรียน และท้องถิ่น กำหนดนโยบายหรือแนวทางในการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4) **การบริหารทั่วไป** หมายถึง การดำเนินงานจัดระบบบริหารองค์กรให้ครอบคลุมโครงสร้าง ภารกิจงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคลากร และงานบริหารทั่วไป ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเน้นการประสานงาน ส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกตามเป้าหมาย

ศูนย์เครือข่ายสถานศึกษารัตนมิตร หมายถึง กลุ่มโรงเรียนที่จัดตั้งเป็นเครือข่าย
ในการประสานงานการบริหาร การจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน
ประกอบด้วย โรงเรียนบ้านม่วงโดน โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 48 (บ้านทุ่งโป่ง) โรงเรียนบ้านเหล่ายาว
โรงเรียนบ้านสันปูเลย โรงเรียนบ้านศรีเตี้ย โรงเรียนบ้านคอยแดน โรงเรียนบ้านหนองเขียด
โรงเรียนบ้านท่ากอม่วง โรงเรียนบ้านหนองปลาสะวายและ โรงเรียนบ้านหนองสูง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

ข้อสนเทศที่ได้รับจะเป็นข้อมูลให้แก่ ผู้บริหารหรือผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลที่ได้ไปใช้
เป็นแนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมหรือสนับสนุนการสนองนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ
ในการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา